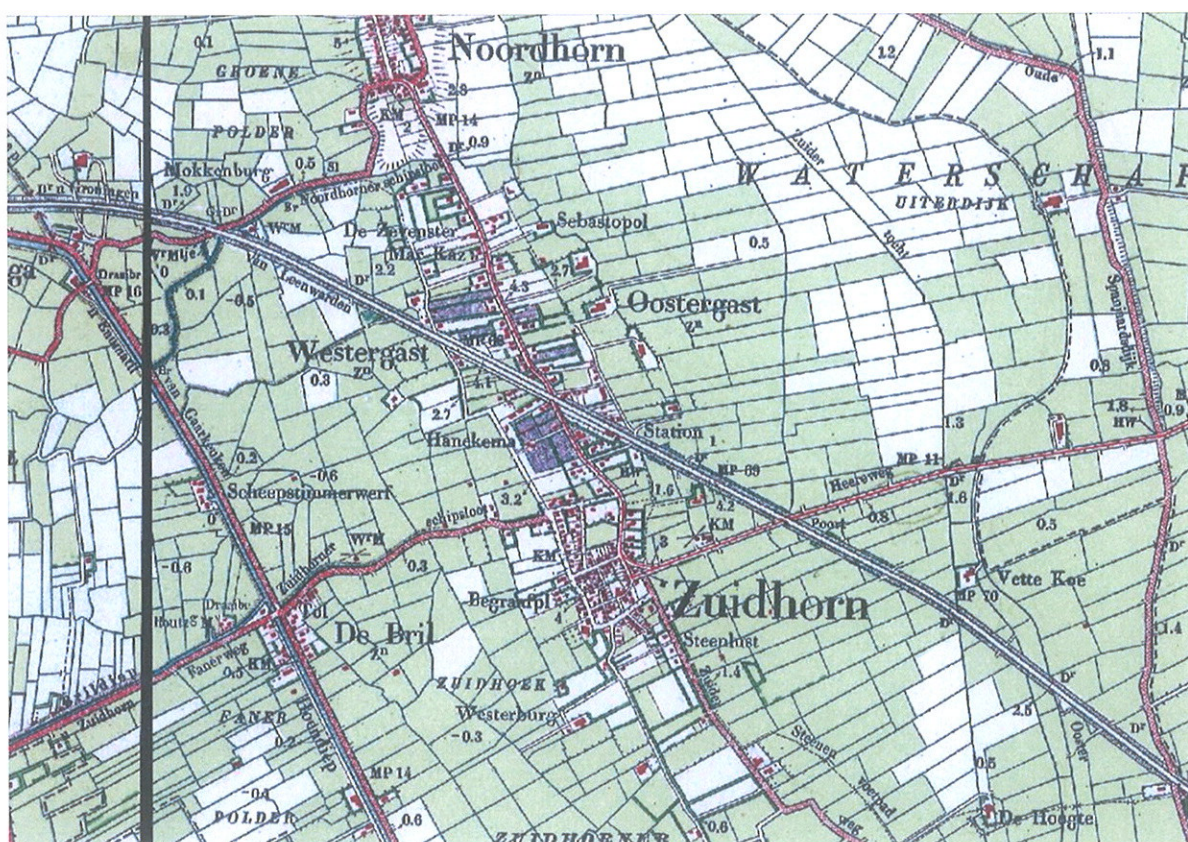

Oostergast fase 4 te Zuidhorn, gemeente Zuidhorn
Een Archeologisch Bureauonderzoek

Administratieve gegevens

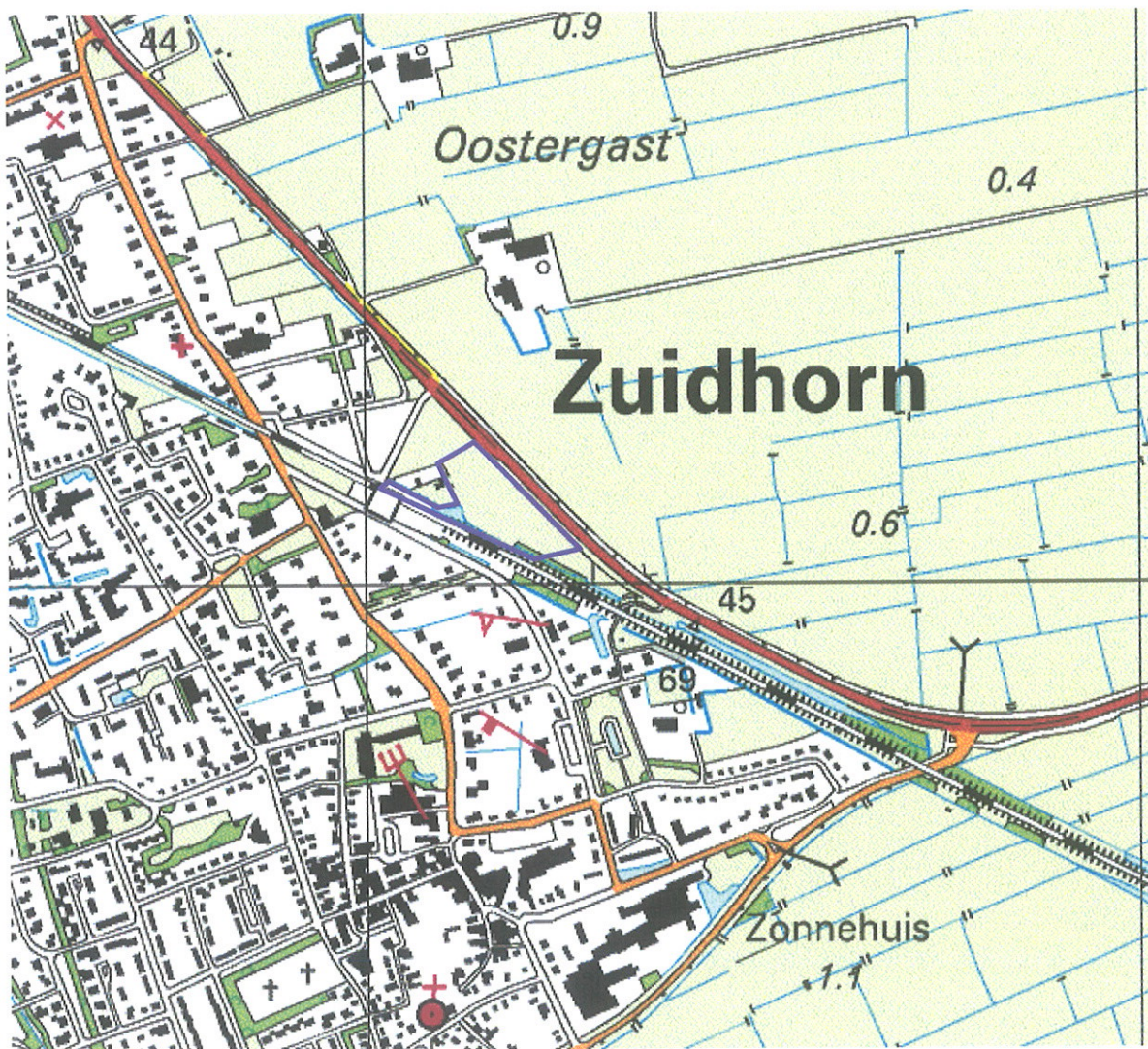
provincie:	Groningen
gemeente:	Zuidhorn
plaats:	Zuidhorn
toponiem:	Oostergast fase 4
bevoegd gezag:	gemeente Zuidhorn
opdrachtgever:	Buro Vijn
uiterste coördinaten:	noordwest 223.022/585.139 noordoost 223.159/585.184 zuidoost 223.284/585.051 zuidwest 223.201/585.029
centrumcoördinaat:	223.168/585.100
kaartblad:	7C
CIS-code:	46799
beheer documentatie	Libau, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, provincie Groningen, gemeente Zuidhorn en E-depot
uitvoerder:	Libau
auteur	M. de Jong, MA
autorisatie	drs. J. Molema
telefoon:	050-3126545
fax:	050-3123362
e-mail:	info@libau.nl

Plangebied Oostergast fase 4 te Zuidhorn, gemeente Zuidhorn Een Archeologisch Bureauonderzoek

Planvoornemen

In opdracht van Buro Vijn, vertegenwoordigd door mw. J. Poelstra, is een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor de locatie Oostergast fase 4 te Zuidhorn in de gemeente Zuidhorn (zie figuur 1). Aanleiding voor het onderzoek zijn de geplande ontwikkelingen voor de Oostergast, namelijk de aanleg van een nieuwe woonwijk. Ten behoeve van Oostergast fase 3 en 4 (met als zwaartepunt fase 3) is in 2009 een bureauonderzoek opgesteld door Libau. Een deel van fase 4 valt echter buiten de begrenzing van het toenmalige plangebied. Het onderhavige bureauonderzoek richt zich op geheel fase 4. Momenteel is in Oostergast fase 4 een tijdelijke supermarkt met parkeergelegenheid aanwezig. Het gebied waar de ontwikkelingen zijn beoogd, wordt in dit bureauonderzoek verder aangeduid als plangebied.

Figuur 1: Plangebied Oostergast fase 4 te Zuidhorn (Topografische Atlas Groningen). Het plangebied is paars omlijnd.

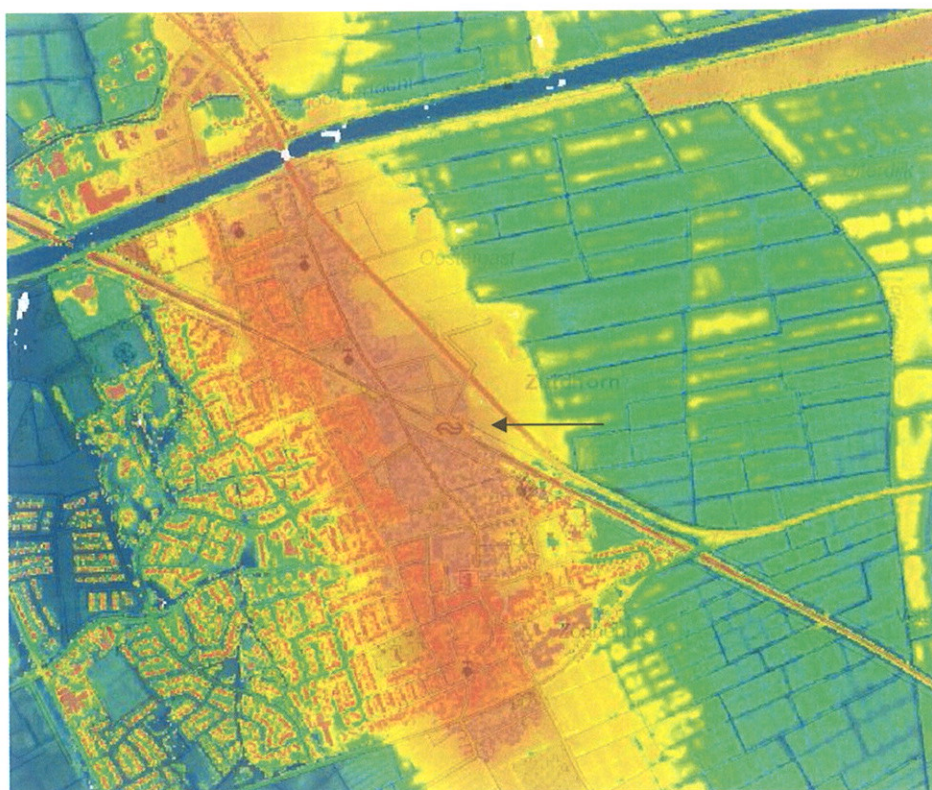
Informatie

Het dorp Zuidhorn is in de middeleeuwen ontstaan op een noord-zuidlopende glaciale rug. Het plangebied ligt ten noorden van Zuidhorn aan de rand van de glaciale rug en het beekdal van de (voormalige) Oude Riet. De glaciale rug, waarop ook Noordhorn ligt, werd al in de steentijd bewoond. Vermoedelijk werd het gebied in de loop van de bronstijd ongeschikt voor bewoning vanwege het ontstaan van zware bebossing op de ruggen en veenmoerassen in de dalen. Door een toenemende invloed vanuit zee ontstond vervolgens een kweldergebied rondom de glaciale

rug. In de loop van de ijzertijd raakte de omgeving van Zuidhorn, zowel de glaciale rug als de kwelders, bewoond. In de vroege middeleeuwen (rond 800) ontstond de Lauwerszee en drong de zee via bestaande waterlopen tot diep in het binnenland door. De Oude Riet werd hierdoor een zeearm die de glaciale rug van Noord- en Zuidhorn grotendeels omringde (aan de noordwest-, noord- en oostzijde).

Op de fysisch geografische kaart van de provincie Groningen is het plangebied niet gekarteerd vanwege de aanwezige bebouwing (zie bijlage: Uitsnede fysisch geografische kaart). Uit de omliggende eenheden is af te leiden dat het plangebied op een zeeboezemvlakte (code Mv4) ligt met aangrenzend ten westen daarvan de glaciale rug. Op de glaciale rug bevindt zich een cultuurdek (esdek) van meer dan 50 cm dikte, het glaciale materiaal ligt binnen 120 cm onder het maaiveld (code aGr1g). Het mariene kleipakket van de zeeboezemvlakte zal nabij de glaciale rug steeds dunner worden. Ook op de bodemkaart is het plangebied weergegeven als bebouwd gebied (zie bijlage: Kaart archeologie). Gelet op de omgeving zijn hier hoge zwarte enkeerdgronden bestaande uit leemig fijn zand (code zEZ23) aanwezig. In geval van enkeerdgronden is er een cultuurdek van meer dan 50 cm dikte aanwezig. Dit bodemtype duidt er op dat het plangebied geheel op de glaciale rug ligt. De geomorfologische kaart geeft eveneens aan dat het plangebied ligt op een grondmorenerug bedekt met dekzand (code 4K6; Archis). Ook het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) geeft aan dat het plangebied op de hogere rug ligt (zie figuur 2). De glaciale rug strekt zich dus iets verder naar het oosten uit dan de fysisch geografische kaart aangeeft.

Figuur 2: Hoogteverschillen in en rond het plangebied (bron: www.ahn.nl). Het plangebied is aangegeven met een pijl.

Het plangebied is niet geregistreerd op de Archeologische Monumenten Kaart (AMK; zie bijlage: Kaart archeologie). De archeologische terreinen (AMK-terreinen) in de omgeving van het plangebied betreffen de oude kernen van Zuidhorn (AMK-terrein 15215) en Noordhorn (AMK-terrein 15214) en een borgterrein uit de nieuwe tijd (AMK-terrein 7083). Ten oosten van het plangebied zijn tijdens vooronderzoeken ten behoeve van Oostergast fase 1 en 2 archeologische resten aangetroffen. Het betreft onder meer resten van middeleeuws aardewerk (waarnemingen 414487 & 414515) en kloostermoppen (waarnemingen 414493 & 414495) en een mogelijke umbo ofwel schildknop (waarneming 414517), ook is in de ondergrond een wierdelaag aangetroffen van afgeschoven wierde (waarneming 414497).

Op de kadastrale minuut (gemeente Zuidhorn, sectie A3) uit het begin van de 19de eeuw is te zien dat destijds een daglonerswoning in het plangebied aanwezig was (zie bijlage: Kadastrale minuut). De rest van het plangebied was in gebruik als bouwland en weiland (zie hisgis.nl & watwaswaar.nl). In het midden van de 19de eeuw lijkt de situatie in het plangebied nog onveranderd te zijn, zo blijkt uit de topografische militaire kaart van 1853 (watwaswaar.nl). Op de Bonnekaart uit het begin van de 20ste eeuw is de spoorlijn weergegeven die de

zuidwestelijke begrenzing van het plangebied vormt (zie bijlage: Projectie van de huidige situatie op de Bonnekaart). De spoorlijn tussen Leeuwarden en Groningen, onderdeel van Staatslijn B (Harlingen – Nieuweschans – Duitsland), werd in 1866 geopend. Ten noorden van het spoor, in en bij het plangebied, is de bebouwing sindsdien toegenomen zo blijkt uit de Bonnekaart. Het plangebied is echter grotendeels in gebruik als weiland. Ook is een oprit van een boerderij in het plangebied aanwezig. Vanaf de topografische kaart van 1953 is de N355, de noordoostelijke grens van het plangebied, weergegeven. Het oostelijk deel van het plangebied is tot in de 21ste eeuw onbebouwd gebleven. Kort geleden is een tijdelijke supermarkt met parkeergelegenheid in het plangebied gevestigd (zie figuur 3). De bodem zal hierdoor gedeeltelijk verstoord zijn. Verder ligt parallel aan de N355 een gasleiding en zullen ook de spoorlijn en latere saneringswerkzaamheden langs het spoor (zie bodeminformatiekaart provincie Groningen) bodemverstoring hebben veroorzaakt. Het zuidelijk/zuidoostelijk deel van het plangebied is nog onbebouwd.

Figuur 3: Luchtfoto van het plangebied en omgeving (bron: Bodeminformatiekaart Provincie Groningen). Het nader te onderzoeken gebied is omlijnd.

Overweging en advies

Op de glaciële rug bestaat kans archeologische resten uit de steentijd, ijzertijd/Romeinse tijd en middeleeuwen aan te treffen. De bodem is in het plangebied gedeeltelijk verstoord door de huidige bebouwing. Echter de aanwezigheid van een esdek van meer dan 50 cm dikte heeft de onderliggende bodem beschermd tegen ingrepen. Het is mogelijk dat zich onder het esdek nog intacte archeologische resten bevinden.

Geadviseerd wordt om in het oostelijk deel van het plangebied, in het onbebouwde gebied en indien mogelijk ter plaatse van de parkeerplaats en op de locatie van de supermarkt, een vervolgonderzoek uit te laten voeren in de vorm van boringen. Dit booronderzoek dient te bestaan uit 6 boringen per hectare en dient zich te richten op archeologische indicatoren zoals een oud loopvlak, bewerkt vuursteen of aardewerk. Zie figuur 3 voor de locatie van het gebied waarvoor vervolgonderzoek geadviseerd is.

Geadviseerd wordt om in de westelijke/zuidwestelijke strook van het plangebied, grenzend aan de spoorlijn, en de noordoostelijke strook, grenzend aan de N355, geen archeologisch vervolgonderzoek uit te laten voeren.

Bijlagen:

- Fysisch geografische kaart;
- Kaart archeologie;
- Kadastrale Minuut;
- Projectie van de huidige situatie op de Bonnekaart.

Geraadpleegde literatuur, bronnen en kaarten

Actueel Hoogtebestand Nederland (www.ahn.nl).

Archeologische Monumentenkaart (AMK).

ARCHIS, Archeologisch Informatiesysteem van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Bodeminformatiekaart provincie Groningen (<http://groningen.esrinl.com/fmc/bodeminformatiekaart.html>).

Cultuurhistorische Waardenkaart Groningen. Provincie Groningen 2004.

Grote Historische topografische Atlas Groningen ± 1900 – 1930, schaal 1: 25000. Uitgeverij Nieuwland, 2006. Tilburg.

Grote Historische Atlas van Nederland, 1: 50000. Deel 2: Noord-Nederland 1851 – 1855. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990. Groningen.

Historisch Geografisch Informatiesysteem (www.hisgis.nl).

Luchtfoto's Google Earth/Maps.

Minuutplans uit het begin van de negentiende eeuw en overige historische kaarten (www.watwaswaar.nl).

Schroor, M & J. Meijering, 2007. *Golden Raand, Landschappen van Groningen*. In Boekvorm Uitgevers, Assen.

Snijders, F.L., 1985. *Fysische geografie in de provincie Groningen*. Milieu- en landschapsonderzoek Provinciaal Planologische Dienst. Groningen.

Stiboka, 1985. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1: 50.000*. Stiboka, Wageningen (Toelichting gepubliceerd in 1986; kaartopname door A.E. Clingeborg et al.).

Versfelt, H.J. & M. Schroor, 2005. *De atlas van Huguenin; militair-topografische kaarten van Noord-Nederland, 1819-1829*. Heveskes Uitgevers/Drentse Historische Vereniging, Groningen/Veendam.

Archeologische periodes

paleolithicum

paleolithicum vroeg

paleolithicum midden

paleolithicum laat

paleolithicum laat A

paleolithicum laat B

tot 8800 v.Chr.

tot 300000 C14

300000 - 35000 C14

35000 C14 - 8800 v.Chr.

35000 - 18000 C14

18000 C14 - 8800 v.Chr.

mesolithicum

mesolithicum vroeg

mesolithicum midden

mesolithicum laat

8800 - 4900 v.Chr.

8800 - 7100 v.Chr.

7100 - 6450 v.Chr.

6450 - 4900 v.Chr.

neolithicum

neolithicum vroeg

neolithicum vroeg A

neolithicum vroeg B

neolithicum midden

neolithicum midden A

neolithicum midden B

neolithicum laat

neolithicum laat A

neolithicum laat B

5300 - 2000 v.Chr.

5300 - 4200 v.Chr.

5300 - 4900 v.Chr.

4900 - 4200 v.Chr.

4200 - 2850 v.Chr.

4200 - 3400 v.Chr.

3400 - 2850 v.Chr.

2850 - 2000 v.Chr.

2850 - 2450 v.Chr.

2450 - 2000 v.Chr.

bronstijd

bronstijd vroeg

bronstijd midden

bronstijd midden A

bronstijd midden B

bronstijd laat

2000 - 800 v.Chr.

2000 - 1800 v.Chr.

1800 - 1100 v.Chr.

1800 - 1500 v.Chr.

1500 - 1100 v.Chr.

1100 - 800 v.Chr.

ijzertijd

ijzertijd vroeg

ijzertijd midden

ijzertijd laat

800 - 12 v.Chr.

800 - 500 v.Chr.

500 - 250 v.Chr.

250 - 12 v.Chr.

Romeinse tijd

Romeinse tijd vroeg

Romeinse tijd vroeg A

Romeinse tijd vroeg B

Romeinse tijd midden

Romeinse tijd midden A

Romeinse tijd midden B

Romeinse tijd laat

Romeinse tijd laat A

Romeinse tijd laat B

12 v.Chr. - 450 n.Chr.

12 v.Chr. - 70 n.Chr.

12 v.Chr. - 25 n.Chr.

25 - 70 n.Chr.

70 - 270 n.Chr.

70 - 150 n.Chr.

150 - 270 n.Chr.

270 - 450 n.Chr.

270 - 350 n.Chr.

350 - 450 n.Chr.

middeleeuwen

middeleeuwen vroeg

middeleeuwen vroeg A

middeleeuwen vroeg B

middeleeuwen vroeg C

middeleeuwen vroeg D

middeleeuwen laat

middeleeuwen laat A

middeleeuwen laat B

450 - 1500 n.Chr.

450 - 1050 n.Chr.

450 - 525 n.Chr.

525 - 725 n.Chr.

725 - 900 n.Chr.

900 - 1050 n.Chr.

1050 - 1500 n.Chr.

1050 - 1250 n.Chr.

1250 - 1500 n.Chr.

nieuwe tijd

nieuwe tijd A

nieuwe tijd B

nieuwe tijd C

1500 - heden

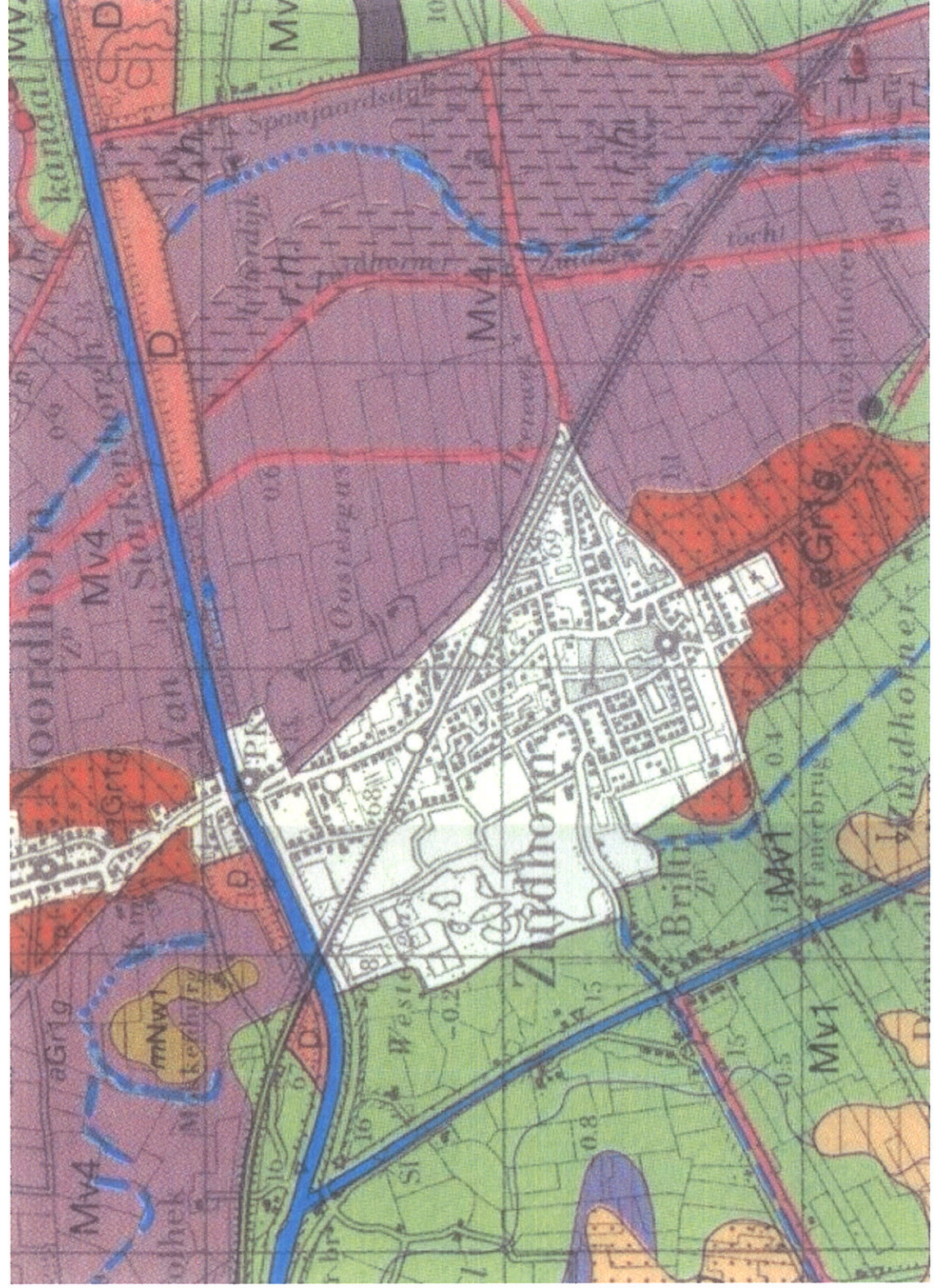
1500 - 1650 n.Chr.

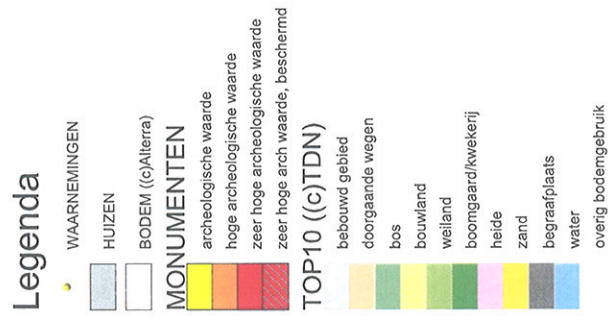
1650 - 1850 n.Chr.

1850 - heden

Uitsnede fysisch geografische kaart Zuidhorn en omgeving

Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Kadastrale minuut Oostergast fase 4 te Zuidhorn met een projectie van de huidige topografie (bron: www.hisgis.nl)

Projectie van de huidige situatie op de Bonnekaart: plangebied Oostergast fase 4 te Zuidhorn

